

РОЗВИТОК ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ

Хохлова Ірина Валеріївна

*кандидатка юридичних наук, доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Зростаюча значущість освіти дорослих – визнаний факт. Освіта дорослих з кожним роком стає більш актуальною, у багатьох країнах розробляються національні стратегії та державні програми розвитку освіти дорослих. Виявляється загальна тенденція значного розширення участі дорослих у різних формах навчання, підготовки та пере-підготовки. Статтею 53 Конституції України гарантується кожному право на освіту.

У світовому співтоваристві освіта дорослих у всіх його формах сприймається як важливий компонент системи безперервної освіти.

За оцінками експертів Організації економічного співробітництва та розвитку з урахуванням розвитку демографічної ситуації до 2050 року в розвинених країнах переважна частина освітніх практик у формальній системі освіти та за її межами буде пов'язана з дорослим населенням. Відповідно до практики, що склалася в міжнародному освітньому співтоваристві, прийнято виділяти три види освітньої діяльності, які належать і до освіти дорослих: формальна освіта, що завершується видачею загальновизнаного диплома або атестата; неформальна освіта, яка зазвичай не супроводжується видачею документа, що відбувається в освітніх установах або громадських організаціях, клубах та гуртках, а також під час індивідуальних занять з репетитором або тренером; інформальна (спонтанна) освіта – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя і не обов'язково має цілеспрямований характер.

При розгляді понять, які у різних країнах визначення «освіта дорослих», можна дійти невтішного висновку, що єдиної і загально-прийнятої трактування даного терміна немає, є лише загальні підходи, які відбито у різних міжнародних документах.

Згідно з визначенням Комюніке Комісії Європейських Товариств (Навчання дорослих: вчитися ніколи не пізно, Брюссель, 23 жовтня 2006 р.), навчанням дорослих можна вважати всі форми такого навчання, в якому беруть участь дорослі, після того, як вийшли з освітньо-підготовчої системи (навіть при отриманні освіти, наприклад,

третього ступеня (вищого). Перспективи розвитку системи освіти дорослих міжнародні організації та уряди країн пов'язують із розробкою спеціальних стратегій та національних програм (планів), а також послідовною державною політикою у цій сфері.

Аналіз міжнародних документів та зарубіжних дослідників, пов'язаних з розвитком системи освіти дорослих у Європі, дозволяє зробити висновок про суттєві відмінності у стані справ у цій сфері в окремих країнах.

Система вищої освіти України визначається Конституцією, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», значний вплив на правовідносини у сфері вищої освіти та її розвиток мають Цивільний, Господарський, Податковий, Бюджетний кодекси України та Кодекс законів про працю України. Надання послуг у сфері здобуття вищої освіти для дорослих потребує ще подальшого законодавчого врегулювання.

Відповідно до зобов'язань, взятих Україною в рамках Угоди про асоціацію, реформування системи вищої освіти повинно узгоджуватися з такими ключовими документами Європейського Союзу та Болонського процесу, як рішеннями конференцій міністрів, відповідальних за вищу освіту, країн Європейського простору вищої освіти (зокрема, Римським міністерським комюніке від 19 листопада 2020 р.), Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя (2017 рік), Рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2018 рік), стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2015 рік). Динамічні зміни у сфері вищої освіти сприяють розбудові Європейського освітнього простору, зокрема Цифрова стратегія Європейської Комісії (European Commission Digital Strategy), Європейська програма розвитку навичок, формування Європейського дослідницького простору.

В 2022 році Кабінетом Міністрів України було схвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Цей документ визначає пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Цілі та завдання Стратегії детально визначають що потрібно для відбудови та продовження реформування системи вищої освіти в післявоєнний період¹.

Організаційне забезпечення реалізації цієї Стратегії передбачає розроблення операційних планів її реалізації, в яких конкретизовані

¹ «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» від 23 лютого 2022 року № 286-р <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>

окремі заходи із зазначенням строків їх здійснення. Плани реалізації цієї Стратегії розробляються поетапно на 2022—2024, 2025—2028 і 2029—2032 роки з можливістю їх уточнення щороку.

Стратегія спрямована на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 50, ст. 1571), зокрема забезпеченню виконання пріоритету 13.4 «Якісна вища освіта та розвиток освіти дорослих». Нагадаємо, що 21 вересня 2021 року колегія МОН схвалила рішення про направлення законопроекту «Про освіту дорослих» на розгляд Кабінету Міністрів України. 9 лютого 2022 року Уряд України підтримав прийняття Закону «Про освіту дорослих» та направив його на розгляд до Верховної Ради. 18 травня 2022 року прийняти проект закону в першому читанні рекомендували у Комітеті ВРУ з питань молоді та спорту. А 28 листопада 2022 року законопроект підтримали на профільному Комітеті ВРУ з питань освіти, науки та інновацій.

12 січня 2023 у Верховній Раді України було ухвалено за основу проект закону «Про освіту дорослих» №7039². Рішення підтримали 290 депутатів. Це один з кроків. У законопроекті визначаються правові, організаційні та економічні засади функціонування й розвитку системи освіти дорослих в Україні, створення умов для ефективної співпраці стейкхолдерів для реалізації права дорослої особи на навчання впродовж життя, задоволення особистісних потреб індивіда відповідно до запитів економіки та суспільного розвитку. Законопроект врегулює і систематизує відносини у системі освіти дорослих, забезпечує розвиток цього складника освіти на середньострокову перспективу законопроект є євроінтеграційним, його розроблено на виконання завдання 1431 Плану заходів із виконання Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого боку.

У зв'язку з розвитком різних видів та форм безперервної освіти необхідно вдосконалення нормативно-правової бази, у тому числі щодо створення умов для формування системи обліку та визнання неформального та інформального навчання в масштабах країни. Ці види навчання мають бути визнані повноцінними поряд із формальним навчанням як частину системи безперервної освіти.

У європейських країнах поширеною є позиція, що освіта дорослих має бути спрямована на досягнення професійних та непрофесійних

² Проект Закону України «Про освіту дорослих» (реєстраційний № 7039). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73746

цілей, проте реалізація цих підходів у кожній країні може суттєво відрізнитися. Підвищення привабливості закладів вищої освіти для дорослих повинно стати невід'ємною частиною їх діяльності і Україна певненно йде до цього.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-49>

НАДАННЯ ОСОБИ, ЯКА БАЖАЄ ЗАЙМАТИСЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ, ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ

Черевко Павло Павлович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Інститут емансипації був відомий ще з часів Стародавнього Риму та передбачав наділення неповнолітнього можливостями особи, яка має повну дієздатність. З латинської мови «емансіро» означало звільнення від опіки.

Як вказують О. Мілевський та А. Мілевська бути повнолітнім у Римі не означало бути повністю дієздатним. Це пояснювалось тим, що дієздатністю в Римській імперії наділялися лише домовладки, а всі інші члени сім'ї були підкорені йому. Поділ осіб у сім'ї за сімейним станом (*status familiae*) на осіб свого права (*persona sui iuris*) та осіб чужого права (*persona alieni iuris*) фактично вказував на можливість особи бути самостійною чи залежною в майнових правовідносинах. Тобто самостійними в майнових правовідносинах визначалися лише особи свого права – домовладки. Усі інші члени сім'ї, незалежно від віку та статі, не мали права самостійно вступати в такі правовідносини та вчиняти інші юридично значущі дії. Усе, що було набуто сином, автоматично ставало власністю батька, тоді як обов'язки з дій підвладного для нього не виникали. Адже зобов'язання, що виникали з дій дітей, не визнавалися законними та їх виконання не забезпечувалось примусом з боку держави чи претора (натуральні зобов'язання)¹.

¹ Мілевський О., Мілевська А. Інститут емансипації за римським та сучасним цивільним правом. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 57.